

Objavljeno u: *Pregled časopis za politički i kulturni život, br. 2, god I, 1927.*

Maša Živanović

POGLED NA ISTORIJSKI RAZVOJ FEMINIZMA

Svakoj društvenoj pojavi daje njezin historijat najsigurnije obrazloženje i opravdanje – tako i feminizmu. – Nema koristi dokazivati neminovnost feminističkog pokreta, a ne znati od kada, pod kojim uslovima, sa kojim intenzitetom se je pojavljivao od početka uređenog ljudskog društva.

Feminizam nije nikao u glavama besposlenih, materijalno osiguranih žena, on nije pojava dekadencije jedne epohe, nego, odgovarajući biologiji čovjeka, on je posljedica urođene težnje za samoodržanjem i evolucijom. Tu težnju samoodržanja, od iskona jednako jaku kod muškarca kao i kod žene – izražava u preistorijsko vreme muškarac surovom snagom. On ubija životinje, bori se s neprijateljem – a žena, zaista fizički slabija, a duševno drukčija priugotavlja hranu, čuva kuću i ognjište – i ne gube decu. U doba primitivnih religija i primitivnog prava kod mnogih naroda postoji matritarhat – neizveštačeni, prirodno-pravni pojam o nerazdvojivoj zajednici majke i deteta. – Matriarhat prema tome nije neko doba vladavine žena (Morgan, Bakofen) po kojim bi trebale da žale današnje žene, nego je interesantan radi toga, što je on prva poznata afirmacija ženskog prava.

Dolazeći u kontakt sa susedima muškarac je prestao da se zadovoljava nabavljenim dnevnim potrebama, on je počeo da gomila imanje, kako bi se osigurao za duže vremena, a i istakao među ostalima. – Za sticanje dobara žena mu je služila kao radna snaga, koju je on nastojao da zadrži što duže i isključivo za sebe. Najegoističniji razlog dao je temelj monogamnom braku – koji je od onda pa do danas – sa malim iznimkama bio praktično obavezan samo za ženu. Deca, radna snaga za života očevog – dobila su u nasleđe očev imetak samo ako su rođena od žene, koju je muškarac vezao za sebe. Majka i dete postaju svojina oca, s kojima on raspolaže prema svom nahodanju. Temelj monogamnog braku i pojam vanbračnog djeteta dali su muškarci ne radi njegove etičke – ili socialne vrednosti (kako to feminizam hoće), nego iz egoistične želje, da stečeno dobro ni iza njegove smrti niko drugi ne uživa, nego oni koje je on odredio.

Taj način shvatanja bio je sudbonosan za čitavu civilizaciju čovečanstva. Ovima narodima staroga doba krajnji je cilj: sticanje materijalnih dobara – a

da se ona u što većoj mjeri postignu nedostaju više snage članova porodice, nego se uzimlju radnici robovi. Tada je društvo klanja se bogatstvu i neradu; žena u braku spala je na mašinu za produkciju ljudskog roda ili na tjelesno i duševno doteranu igračku za razonodu muža.

Neki grčki filozofi nastoje i ženi da dadu veću naobrazbu, neki je smatraju jednako sposobnom za zaštitu države. Platonova je velika zasluga, da je upozorio stari svet na veliku društvenu zadaću žene majke i na dužnost države da ženama u tu svrhu dade što bolje obrazovanje.

Neki pisci (na pr. Braun Lily "Die Frauenfrage") nalaze, da je, pod kraj rimske republike pokret žena za oslobođenje od tutorstva u pogledu njihova imanja – bio bez feminističkog karaktera u današnjem smislu: tadašnji bezuspešni pokret rimskih žena kretao se je u smislu opšteg društvenog shvatanja; vrhunac sreće bio je nerad i uživanje, a slobodni su se smatrali oni ljudi, koji su to postigli. Kršćanstvo, reakcija na dotadašnje materialističko shvatanje – teorijski je izjednačilo muškarce i ženu, ali joj je u praksi ostavilo vrlo uske granice za individualni život. I ako je s jedne strane uzdiglo pojam "žene-majke" do božanstva – s druge je strane propovedalo savlađavanje nagona za održanje vrste i na taj način braku odnelo njegovo prirodno značenje. Veliki broj muškaraca zakaluderio se je da bi provodio "bogougodni život", a ostalom sveštenstvu naređen je kasnije celibat. Tako su mnoge žene ostale bez kuće i zaštite. Manastira je bilo premalo da primi svu žensku sirotinju, a osim toga primalo se samo pod izvesnim uslovima. Žene su smele da rade samo određene zanate; ali, kako nisu imale prilike da se stručno obrazuju nisu bile rado videne kao radnice. Nezbrinute žene postale su ekonomski problem; da ne padnu prosjačenje i prostituciju pojedini gradovi sakupljali su ih po naročitim domovima gdje su ručnim radom doprinosile za svoje vrlo bedno izdržavanje (u Frankfurtu samom 6% odraslog ženskog stanovništva pripadalo je u 14. st. takovim "domovima").

Nagon za samoodržanjem i evolucijom sa jedne strane i ekonomska beda s druge dale su već u 14. st. ženskom pitanju određene konture. Žensko je pitanje doživilo prvu svoju etapu: dati ženi slobodu rada i van kuće. Ova pojava 14. i 15. stoleća sadržaje mnogo više ne samo feminističkih nego i opšte socialnih problema, nego pojava neobično učenih žena talijanske renesanse, koje su zableštale doduše svojim razumom i obrazovanjem – ali nisu umele da stvore harmoničnu celinu, jer su se za ljubav znanosti i umetnosti odrekle svoje prirode, a kao cilj postavile: postići duh muškarca. I tako se nije iz kruga ovih vrlo obrazovanih, ali neprirrodnih, žena pojavila prva svesna feminiskinja, – nego je to bila jedna majka. Za ljubav svoje dece, sebe uzgrađujući, ona je prva imala smelosti, da u naročitom delu "La

“*la femme de chambre*” iznese nedostojan, težak i za čovečanstvo opasan položaj žene. To je bila Christine de Pisan, francuskinja. Iza nje se javlja u svim zemljama srednje Evrope veliki broj stručno obrazovanih žena, koje za volju znanosti hoće da uguše svoju prirodu. U romanskim zemljama one nastaju poznate “*kaćiperke*” – a u germanskim, bivaju nesretne radi dualizma, koji u njima preovlađuje. Ipak su i jedne i druge imale uticaja na odgoj kasnijih ženskih pokolenja. Istovremeno sa Christine de Pisan istupa u Engleskoj Meri Astel vrlo energično za solidnije školovanje ženske mladeži. Ali, kako je u svim vremenima društveno uređenje pojedinih država bilo značajno za izraz njegovog feminizma, razumljivo je, da je feminizam u Engleskoj udario odmah pravim putem tražeći za ženu političku ravnopravnost. Tim pre, što su u Engleskoj u najstarijim vremenima neke žene imale svoji zastupnika u parlamentu, a vršile su i neke pravničke dužnosti još pre 18. stoljeća.

U Francuskoj donelo je 17. i 18. st. opet neodoljivu čežnju za uživanjem i nasladama. Žene imućnih redova, posedujući već izvesno obrazovanje gubile su pravi smisao života u svojim “*salonima*”, te su neke od njih smišljeno i lukavo umele indirektno i sudbonosno da utiču na državni život. Taj uticaj je bio rđav baš radi toga što to nisu bile feministkinje.